

ויש לחלק עכ"ל המחז"ש ויש לבאר בחילוק דשאני החזק דנניחא מהחזק דכח דגבי נגיחא החזק דג' נגיחות הוא רק לכוחה שהוא בחזקת נגחן בעצמו ולא שמור משא"כ כאן גבי הזכרה החזקת היא להפעיל על האדם ולהרגיל את לשונו שיזכיר ולכן גבי שור המועד כיון שפסק ביום אחד אחר נגיחה חד פעמית ולא נגח מוכח שאינו נגחן בעצמו ולזאת הנגיחה הראשונה אינה מטערפת אבל כאן שהיא להפעיל עליו יש לומר דמטערפין הימים הראשונים ויתרגל גם עי"ז ועי' בעיקרי הד"ע וצמחמור מרדכי.

סימן קבג

ס"ב במ"א סק"ט בהג"ה יחיד שמתפלל בצבור וסיים תפילתו קודם לש"ץ אסור להחזיר פניו לצבור עד שיסיים ש"ץ תפילתו. ובסק"ט צמ"א שלא יחשדוהו שדילג (לבוש) וראיתי צמחמור מרדכי שתמה ע"ז וז"ל וזוהי תשובה לפק"ד דהא כל שפסק ג"פ לחזוריו נראה לעין כל שכבר סיים תפילתו וא"א כדברי הלבוש ה"ל להזכיר שלא יפסק עד שיסיים כש"ץ תפילתו ומה טעם להחזרת פנים בלעד לכן נראה כעטם כשי שכתב שם דנראה שהופך פניו מן השכינה (**). ח"י כמ"ש הרב ע"ז ותמיהי על הרב מ"א דניחא לי בטעם הראשון שכתב הלבוש עכ"ל המאמ"ר.

ובפרמ"ג וז"ל הנה הלבוש ס"ו צ' טעמים וזכר בטעם א' דל"ז כל שרוב הצבור מתפללים למזרח אסור להחזיר פניו למערב וכדומה והנה מה שהקשה המאמ"ר וא"א כדברי הלבוש ה"ל להזכיר שלא יפסק עי' צמחמ"ש שלפי דבריו ניחא דכפסעם לחוד בלי החזרת פנים אין מיוחד להשד שדילג.

ברם לולא דמסתפינה ה"א מילתא חדתא דלכאורכי יש לדקדק בלשון הרמ"א צמ"ש יחיד שמתפלל בצבור וסיים תפילתו דלכאורכי ה"ל אחד מהצבור שסיים תפילתו או כלשון השכ"ל שכתב צ"י אשר ז"ל בני אדם המסיימים תפילתם קודם הצבור אין להם רשות להחזיר פניהם לצבור וכו' (וזכר הלשון צמחמ"ר כי מראה יותר לטעם הע"ז שכתב לא יחזיר פניו לראות העומדים אחריו כי יגרום בטול כונה לאותם המתפללים עדין שיסתכלו בהם וע"ז יאות הלשון אין להם רשות (***) או לכ"פ לטעם צ' של הלבוש אבל לטעם של חשד לא יאות כלשון אין להם רשות).

לזה נלע"ד דמייירי באורח שאינו מהקצוים בצבור (****) אשר המה מוכרים ונודעים למתפללים כהוגן ואינם מדלגים וזה להחפול בצבור זה וכיון שאין נכר להם יפול עליו חשד שמדלג, אבל אם מוכר להם אפשר דאין קפידא כמו שלא יפול חשד על כש"ץ אם מסיים קודם הצבור וכן לא יפול חשד על אחד מהצבור שהוא ניכר להם ומה דתלי צמ"ץ מילתא דפסיקא נקיט דמסתמא כיון דבעמידתו לש"ץ צודאי מוחזק הוא למתפלל כהוגן בלי דילוג ומשום דקדוק זה הלשון ראה המ"א ננקוט טעם א' של הלבוש אמנם לפי"ז נהי' מוכרחים לומר שזה לא לקח הרמ"א ז"ל מהש"ל וזהו דלא כמו שז"ין סוף הכג"ה הזה.

סימן קכד

ס"ד ואם אין ט' מכוזין לברכותי קרוב להיות ברכותיו לבטלה עכ"ל המחבר. הנה מה שאמר קרוב להיות ברכותיו לבטלה אינו מוכן לי ממ"כ אי מעכבת הכוונותם הוי ודאי לבטלה ואי אינה מעכבת גם קרוב אינו וראיתי דדרישה שכתב וז"ל כתב צ"י קרוב אבל לא ממש כי כבר כתב לעיל ריש סי' נ"ה דאם התחיל

אמיתתו יתברך וא"כ מה זה שאמר לפיכך לא כזבו בו או אינן מחניפין לו וכי יש ח"י ז"ל שום כל שפסק בכל השבחים ולו דומי תכלה וכל דארי ארעא כלל חשיבין וכמנ"ל עבד צחל שמיא ולא איתי די ימחא בידי וגו' וכי זה נקרא כזב או חנופה כלל הוא יחיד ומיוחד בלתי גבול ובלתי תכלית ואין סוף לגבורותיו ולמה פחדו לומר השבחים שאמרם משה.

אלא בענין כך הוא. דלא נתן רשות לשבח את הצורה ית' רק לפי פטולותיו שמתנהג עם הצורות אבל לא ח"י בעלמותו ית' כי זה לא יתכן וכמו שאנו אומרים צה"י עקרים שהצורה יתברך אינו גוף ולא ישיגוכו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל ואינו נתפס במחשבה ולכן ירמיה ודניאל שהיו צומן שבעונות הדור לא זכו שייראו להם גבורותיו ונוראותיו וכמ"ש ז"ל שם נכרים מקרקרים צה"ל ומשתעבדים צביו שהמה תיאורים על עלמותו ומפני שמכירין בעלמותו ית' שיש בו הגבורה והמורא לכן הם מכנים בהם ונמלאו חושבים שמשגיגים עלמותו של הצלתי מושג זה אסור וזהו כונת אמרם ז"ל שם מתוך שידעין אלקן אמתי לא כזבו בו ואין מחניפין לו. פי' שישמע הדור שמתאריץ אותו יתברך דבר שלא נראה להם והלא כיון שאלקין אמתי אין מכזבין בו ואינו מחניפין וא"כ למה אומרים תוארים אלו אלא ודאי שידעין זה מפני שמשגיגין עלמותו ח"י וזוהי בגשמה ח"י ואח"כ מלאה צל"ה בקדוש ז"ל כ"א ע"צ תפילה וקב"ה הרגשה כזו בענין כלל בכל יום אבל כיון דכנ"ג אמרו צודאי צדור להם דכני תלחא מתנהגים תמיד ומשום זה הזכירם משה צדורק שהיא נלחית.

סימן קיד

ס"א מתחילין לומר וכו' ומוריד הגשם עכ"ל שאל ח"א מדוע בזכרה אומר גשם וצמחמ"ר אומר מטר וכן על ומטר, ואמרתי עפ"י הגאון מלצ"ס ז"ל ויקרא כ"ו (אות ג') ד' וז"ל כבר כתב רצוני צח"י וכו' בגשם הוא העצמי וכו' וכמטר הוא השגחתי וכו' וזכרנו כן מדברי פרקי ר"א וכו' וא"כ הוא פשוט דבזכרה מזכיר העצמי שזה העצמי הקצ"ה צמחמ"ר העולם אבל השגחתי זהו לפי הזכות והתפילה וזהו תלוי בצמחמ"ר ופוק חזי צמחמ"ר י"א שאלו מה' מטר וגו' מזכיר גבי שאלה מטר ועי"ש צ"י הגאון מלצ"ס ז"ל צמחמ"ר המלות שם שצמחמ"ר ויתן מטר וגשם שאל גשם העצמי יוסף מטר השגחתי עי"ש ולכן גם אגחנו מזכירים בגבורותיו יתברך גשם העצמי ואח"כ בצרכת השמים שואלים שיוסף מטר שהוא השגחתי מכוון כלשון הכתוב כי"ז וראיתי עוד בצדל צין גשם למטר והוא (צמחמ"ר) וז"ל מטר שם זכר נרדף לגשם אך גשם הם העפות הגסות והגדולות והמטר הוא הדק והנוח לנמחים *) וכו' עי"ש ולפי"ז ג"כ ניחא דבצרכת השמים שזכו העיקר בצביל התצורה וכמ"ש ז"ל מגילה י"ז ע"ב ומה ראו לומר בצרכת השמים צמחמ"ר וכו' כנגד מפקיעי שערס ועיין רש"י ז"ל שם לכן שואלים מטר שיקרו לנמחים משא"כ גשם הוא לשתיים ולשאר לרכים.

במ"א ס"ק י"ג כתב ע"ז המחז"ש וז"ל ומיהו אם טעה בתוך הלי' יום וכגון בימות החורף אחר ש"ע טעה

והתפלל תפילה אחת ולא הזכיר משיב הרוח כו' בסתפקתא אם י"ל דהימים הראשונים יפלו וצריך ל' יום חדשים דע"י טעותו סתר הרגל ימים הראשונים דהא מדמי ל' לשור המועד ובשור המועד אם נגח יום אחד וביום שלאחריו לא נגח וכו' דנגיחה ראשונה אינה מטערפת כיון דבינתיים ראה שזורים ולא נגח וכו' וה"ה הכא

(*) עיין בראשית צ' פסוק ה', דברים י"א פסוק י"א—י"ד.

(**) שכתב עומד לפניו יתברך.

(***) לשון אין. להם רשות משמע צמח שנוגע לאחרים דכיון לבטלם מכונתם בתפילה.

(****) אלא עתה צמחמ"ר מתפלל בצבור זה.

אם הכ"כ הוא ענין צפ"ע כנ"ל בודאי מוטיל ואם לא מפני שעכ"פ קצטוהו בתפילה הלא כי די בכתחלה חזרה בעשרה (ועי' בשכ"ע ופ"ח סי' נ"ה ג'). ולל"ע בזה עוד.

סעיף ח' בהג"ה ולא ימתין עם ענית אמן אלא מיד שכלה הברכה יענה אמן עכ"ל. וראיתי בסי' הלק"ט ח"א סימן נ"ב וז"ל שאלה ש"ץ שסיים מגן אברהם וכתחיל מיד אחת גבור אם יכול עוד לענות אמן אחריו תשובה כי נראה דכיון דשלוש ראשונות אחד חשיבו דשפיר דמי לענות אמן אעפ"י שכתחיל באחרת אבל יותר נראה לחלק שאם המתין ש"ץ כדרכו ולא ענו אחריו וכתחיל באחת גבור אז אין להם לענות דהויא כאמן יתומה אבל אם פשע ש"ץ ולא המתין וכתחיל מיד אחת גבור לאו כל כמיניה שיאבד אמן מפני הגבור עכ"ל בהלק"ט.

והנה בכה"ח בשם ח"א שכתב ע"ז דאין רואה שום טעם לחילוק זה הלא דכיון שכתחיל אחת גבור שוב אין ענין אמן עכ"ל והנה באמת לריך ציחור דברי בהלק"ט בחילוקו וי"ל דהר"ל נתנו שיעור לצרכה עם ענית אמן עיין צמחיה שכתב וז"ל שם (בדף הספר ו' ע"א) וטעם גדול בעונה אמן יותר מן המצרך וכו' ואני מלאתי כי המצרך נדמה לשטר החתום שלא נתקיים צד"ד ויכול אדם להכחישו ואחרי שהוא מאושר ומקוים עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע עכ"ל וא"כ אם הש"ץ לא המתין כשיעור עניית אמן וכתחיל מיד בצרכה אחרת נכנס בגבול של הצרכה הקודמת ולא כל כימנו להשיג גבול זמן הקצוב ועשאוהו כלא התחיל זה ועי' רש"י ז"ל ברכות מ"ז ע"א ד"ה עד שיכלה אמן מפני העונים שכתב דאף עניית אמן מן הצרכה היא.

סימן קבח

במ"א ס"ק ב' לא ידע ר"י וכו' ותי' בד"מ וכו' ואפשר וכו' דאיסור עשה היינו מה שמזכיר השם לבטלה בברכה וכו' ובאמת לא הי' מברך ועי' בס"ס ב"ש ובחי' רש"א עכ"ל המ"א. **רצונו** צמח שכתב לעיין צ"ש ורש"א דשם מנחם דמשום כבוד צבור או משום דלא לעבור על דברי חזיריו לא הותר לצרך לצטלה וכמ"ש הבי"ש על סוטה דף מ"א לענין צרכה עכ"ל בדי"ה לפי שאין מצרכין צרכה שאינה צריכה צדוק הדבור וז"ל ועוד דאטו משום כבוד צבור יצרך צרכה שאינה צריכה ולא יחוש וכו' משום לא תשא וצד"ש"א שבת קי"ח צוה"ל דודאי משום דלא עבר על דברי חזיריו לא עבר על לאו דלא תשא עי"ש מוכח ממה שכתבו דכבוד הצבור או כבוד חזיריו אינם מתקנים את הלי"ת דלא תשא לשוא וגם אין דוחים אותו.

והנה צמח שכתב המ"א שמזכיר השם לצטלה אינו מצורר לנו כונתו על מה קאי אם על הצרכה אשר קדשנו וכו' או על השמות שמזכרים בצרכה כהנים ע"מ יצרך ה' וכו' וראיתי בנ"י סי' ו' וז"ל נחלקו שני לומדים צפ"י דברי המ"א וכו' אם כונת המ"א על הצרכה שלפני נ"כ דהיינו אקצ"ו לצרך וכו' או כונתו על צרכה הכהנים גופיהו שמזכיר את השם וכו' יצרך ה' וכו' ומסיק לצדוק צוה"ל הראיתי פנים לדברי שניהם אבל המכוון יותר הוא שקאי על צרכה כהנים ממש (****) לא על הצרכה שלפניה עכ"ל הנו"כ ולענ"ד אי קאי על צרכה כהנים ממש הלא הי' לו טעם בזה שלא יכוין לצרך באמירת הפסוקים רק בקורא צחורה ולא הי' כלל איסור בזה וגם המ"א ל"ל למימר לא הי' מצרך ואפשר להליע זה

בעשרה ואפי' ילאו מקלחן הש"ץ גומר וגם נחצאר צד"י דאפילו ק"ת ישנים או מספרים שמועות אפי"ה הש"ץ מתפלל וגומר תפילתו עכ"ל הדרישה וגם זה לא זכיתי להצין דלפ"ד אין כאן גם קרוב אם מתחילה היו מכונים, ואם אינם מכונים גם בתחילת חזרת הש"ץ אז בודאי הוי לצטלה ולא רק קרוב. דזה דומה כמו שכתחיל להתפלל בפחות מעשרה ואם עיקר סמיכותו על דברי צ"י שכתב דאפי' ק"ת ישנים או מספרים דשם משמע אפילו בתחילת החזרה עי"ש שכתב בשם האגור דישן מלערך מהא דלירך ר"ת עם קטן המוטל צעריסו עי"ש א"כ גם קרוב אינו דהא מלרפין אותו לכתחילה כמו שעשה הר"ת אבל באמת לשון המחבר כאן הוא לקוח מלשון הטור וצטור כתוב וקרוב צעירי ופירושו הוא דעתו נוטה דהוי צרכה לצטלה בגם שינסע עשרה צצוה"כ וכמו שמסיק שם צוה"ל כי נתקנה צרכה ש"ץ לאומרה צ"י וכשאין ע' המכונים לצרכותיה נראה כצרכה לצטלה עכ"ל הטור וצמחצר החסיד תוצה צעירי שזה נותן מוצן אחר כנ"ל ועי' בהגר"א ז"ל סק"ד וצד"ש"א שציחור דבריו ואלו הם דבריו ז"ל דהתפילה של הש"ץ היא תקנה להוציא שאינו צקי ועי"ל סי' נ"ע ס"ד בהג"ה (כנ"ל) דאיתא שם ומיכו אין הש"ץ מוציא את היחיד בפחות מי' וא"כ לריך עשרה צצירוף הש"ץ לכיון לצרכותיה כמו צאינו צקי שהוא עיקר התפילה ולהכי איתא בהג"ה י"א שכל העם יעמדו כשחזר ש"ץ כו' דהלא האיננו צקי כשרואה ללאת בתפילת הש"ץ מחויב לעמוד כמו שהוא מתפלל בעצמו וכו' עכ"ל הדמ"ש"א צצירוף דברי הגר"א ז"ל.

אמנם זהו דוקא כשגם בתחילת אבות לא כונו לתפילה הש"ץ דאז אם יחסר אפי' אחד מהע' שלא כיון הוי לצטלה אבל אם בתחילה כונו ע' ואח"כ לא היו מכונים רק כרוז של בעשרה הוי הדין כמו צסי' נ"ה ס"ב ג' (*).

אמנם אחרי כי צספרים הבאים אחרי השו"ע נקטו כלשון המחבר (בלבוש והגר"ז והעב"ש) קרוב להיות צרכותיו לצטלה אמרתי שיש לישבו דהן אמת דאם בתחילה לא כונו כל הע' הוי צרכה לצטלה בודאי ואם בתחילה יכונו ואח"כ יסיתו מלכוין לא גרע מדיון דסי' נ"ה כנ"ל אמנם הכא גרע צמוצן זה דצשלמא צבי יליאת רוב מצוה"כ הדבר נראה לעינים שאם ילאו הרוז יפסוק ולא יגמור ולא יאמר צרכות לצטלה משא"כ צדיו דכונה שהוא תלוי צלב ולא מיוכר אם כבר רוצ הצבור אינם מכונים ולא יפסוק ויהי לצטלה לזה הזהיר שכל הע' יתנו צצם לכיון צכל התפילה ולא יסמוך כי יש רוצ מכונים צלעו כי כל אחד יכול לחשוב קן וממילא יתמעטו המכונים ויאמר הש"ץ הצרכות לצטלה. (**)

והנה יש כאן מקום ספק דאם יתחלפו רוצ המכונים כגון שמתחילה (אחר כונת כל הע' בתחילת אבות) כונו ששה אנשים ואח"כ הסיחו דעתם ארבעה מהם וכתחילו לכיון ארבעה אחרים שבתחילה לא כונו אם יספיק שיוכל הש"ץ לגמור או לא וכמו"כ יש להסתפק צדיו דילאו מקלחן וכו' דסי' נ"ה שם נתחלפו כנ"ל והנה בזה הדעת נוטה דלא מהני וה"ה צספק הראשון (***) אמנם יש להסתפק עוד צנשיאת כפים דהדיון פסוק באחרונים דאפילו התחילו חזרת הש"ץ בעשרה וילאו מקלחן דהדיון דגומר כל התפילה מ"מ חסור לישא כפים דהוא ענין צפ"ע כמנחם צשכ"ג סי' נ"ה (מוצא צצוה"ל סי' קצ"ח) יש להסתפק דאם נכנסו (אחר שילאו מקלחן) אנשים אחרים אפי' אם לא שמעו עדין לא חזרת הש"ץ ולא נשיאת כפים אם מספיק לנשיאת כפים אם לריכין דוקא אותן עשרה שכו מתחילת חזרה וצוה לכאורה הדעת נוטה לחיוב דממ"נ הוא

- (*) עי' צשו"ע הגר"ז סי' נ"ה אות ז' ואות י"א מה שחילק צין החם להכא לענין לירוף ישן וחרש ועי' צקל"ש"ע סי' כ' סעיף צ. (**) והנה לצד שיגרמו שהש"ץ יצרך לצטלה יגרמו שגם העניית אמן תהי' יתומה. (***) וצפרט לפי"ד הגר"א ז"ל כנ"ל. (****) וכן נראה לענ"ד מדברי הרש"א ז"ל ועי' לצו"ש ועי' מ"צ סק"ד.